

Citation style

Dibelka, Jaroslav: review of: Gerhard Ammerer / Gerhard Fritz (eds.), Die Gesellschaft der Nichtsesshaften. Zur Lebenswelt vagierender Schichten vom 16. bis zum 19. Jahrhundert, Affalterbach: Didymos-Verlag, 2013, in: Český časopis historický, 2015, 2, p. 573-575, DOI: 10.15463/rec.1189737653

First published: Český časopis historický, 2015, 2

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

ce), otázka náboženské tolerance či koexistence (Josef Válka), sexuální delikvence před městským soudem (Petr Kreuz), politické myšlení a knihovna Karla staršího ze Žerotína (Tomáš Knoz), proměny barokních náboženských bratrstev (Jiří Mikulec) a migrace jihočeského obyvatelstva před třicetiletou válkou a po ní (Josef Grulich – Hermann Zeitlhofer).

Jak je zřejmé, pořadatel antologie neshledával pouze širší zobecňující témata, jaká nabízejí zejména texty R. Kalivody, F. Šmahela a J. Války, ale vybíral si také inspirativní historické osobnosti a jednotliviny příznačné pro české země nebo střední Evropu. V tučtu statí nemohl zachytit zdaleka vše podstatné, co nabízí česká historiografie posledních desetiletí, ale ve výběru uplatnil určitý rytmus ve střídání textů zaměřených jednak na problémy, jednak na konkréta, což je přístup schopný přiblížit bohemikální tematiku širšímu čtenářskému okruhu. Zároveň uplatňoval záměr uvést do anglofonního prostředí především ty autory, kteří – až na výjimky – neměli mnoho příležitosti publikovat v USA či ve Velké Británii. Některým dalším českým historikům věnoval o to větší pozornost ve své úvodní studii a více než třicetistránkové bibliografii, která podává poměrně reprezentativní výběr z literatury k českým dějinám pozdního středověku a raného novověku.

Knihla opatřená mapou zemí České koruny, chronologickou tabulkou, česko-německo-polským konkordančním slovníčkem toponym (žel poněkud neúplným), překladatelskou poznámkou a rejstříkem je svědectvím o erudici a pečlivosti editora i obou překladatelů. Zásadou amerického bohemisty se západním zájemcům otvírá další příležitost k poznání starších českých dějin. Její výhodou je, že na rozdíl od pře-

ložených českých monografií, vzácně vycházejících v USA a Anglii, umožňuje poznat širší tematické a názorové rozpětí soudobého českého dějepiscevtví.

Jaroslav Pánek

Gerhard AMMERER –

Gerhard FRITZ (Hrsg.)

Die Gesellschaft der Nichtsesshaften.

Zur Lebenswelt vagierender Schichten

vom 16. bis zum 19. Jahrhundert

Affalterbach, Didymos-Verlag 2013, 248 s., ISBN 978-3-939020-82-0.

Sborník je výsledkem konference, která se uskutečnila roku 2011 v Rothenburgu ob der Tauber. Účastníci se jí referenti ze sedmi evropských zemí. Jedním z hlavních cílů bylo ukázat v duchu bádání posledních dvou desetiletí, že neusedlé skupiny obyvatelstva netvořily subkulturu existující samu pro sebe, ale byly rozmanitými způsoby integrovány do každodenního světa usedlých obyvatel. Publikované příspěvky přitom jasně odkazují k tomu, že neusedlé vrstvy není možno vnímat jako nějakou jednolitou skupinu. Tak je ostatně nenahlíželo ani usedlé obyvatelstvo ve zkoumaném období, pro něž byla zřejmě jediným společným konstituujícím znakem právě neusedlost.

Sborníkem se jako hlavní téma vine snaha přiblížit specifické sociokulturní prostředí života na cestách, a to včetně charakteristiky různých strategií přežití a utváření sociálních sítí. V souladu s vývojem dosavadního bádání se pozornost i nadále klade na postižení rozdílů mezi psanou normou a každodenní realitou i na hledání příčin tohoto stavu. Někteří autoři dokonce hovoří v tomto ohledu o „ztroskotání raně moderního státu“.

Příspěvky jsou rozděleny do čtyř tematických okruhů, kterým jako jisté uvedení do problematiky předchází shrnující studie Karla Härtera. První oddíl se zabývá možnostmi využití soudobé literatury pro toto období. Následující tři pak probírají rozsáhlá témata sociálního prostoru a komunikace, utváření skupin na cestách i vrchnostenské konstrukce vnímání těchto „band“. Příspěvek Michaela Gordiana se obrací do pozdního 16. století k práci Ambrosia Papea *Bettel- und Garteteuffel*, ve své době značně rozšířené. Autor ji průlomově nahlíží z pohledu dějin kriminality. O mimořádný pramen se mohl opřít také Gerhard Fritz, jenž analyzoval práci vězeňského faráře z Ludwigsburgu Johanna Ulricha Schöllla z roku 1793, která se zaobírala žebráky v soudobém Švábsku.

V centru pozornosti Sarah Pichlkastner se ocitly vídeňské „Stadtzeichnerbücher“, ve kterých byli uváděni vrchností tolerovaní žebráci, i místa, na nichž měli povoleno žebrat. Analýza tohoto pramene umožňuje rekonstrukci topografie chudoby v raně novověké Vídni. České zastoupení v této práci obstaral Pavel Himl, jenž přiblížil ve studii mechanismy i limity (nucené) integrace neusedlých obyvatel v českých zemích v 17. a v 18. století. Zabýval se tedy tím, zda a jak bylo možné „proměnit“ v českých zemích neusedlého v usedlého v průběhu 17. a 18. století. Učinil tak hlavně na příkladu pokusů o integraci cikánských dětí.

Gerhard Ammerer se zabíral sexuálními vztahy mezi lidmi na cestách, přičemž došel k závěru, že není možné hovořit o tom, že by měly být v nějakém protikladu vůči usedlé společnosti. Neztotožnil se tedy s představami autorů některých dnešních studií, kteří hovoří o volné sexuální morálce, ale naopak prokázal, že některé navazo-

vané vztahy byly více stabilní než u lidí usedlých. Martin Scheutz pak pro rakouské Předalpi sledoval okolo roku 1700 zvýšené snahy vrchnosti o rozbourání vazeb mezi usedlými a neusedlými, přičemž došel k závěru, že norma se v těchto případech značně lišila od reality. Fabian Brändle věnoval pozornost v minulosti poměrně hojně bádánému tématu role hospody ve vztazích mezi usedlými a neusedlými. Nepřekvapí, že také on potvrdil nedodržování norem s ohledem na zákaz ubytování neznámých potulných osob.

Elke Hammer-Luza podrobila výzkumu bandu *Stradafisel* zadrženu ve dvacátých letech 19. století ve Štýrsku. Nezajímaly ji však ani tolik vlastní delikty, jako spíše sociální struktura bandy a její každodenní život. V tomto ohledu autorka vhodně navázala na zmiňované Fritzovy a Ammererovy práce. Případová studie Andrease Fischnallera pojednává o tulákovi, žebrákovi i zloději Simonu Gschnellovi, jehož životní pouť skončila roku 1826 na popravišti kvůli sexuálně motivované vraždě tulačky Elisabeth Parigger. Satu Lidman pak na základě mikrohistoricky přiblížených případů z Bavorska z první poloviny 17. století poukázala na znevýhodněné postavení neusedlých u soudobých soudů, které k jejich výsledkům přistupovaly s řadou předsudků. Autorka si povšimla i přísnějšího trestání neusedlých žen.

Publikaci lze doporučit pozornosti odborné veřejnosti již z toho důvodu, že přehledně ukazuje, kam se v posledních letech ubírá bádání o neusedlých skupinách obyvatelstva v západoevropské historiografii. Jasně přitom dokládá, že tuto problematiku nelze zkoumat odděleně od světa soudobých usedlých, ale naopak s přihlédnutím k jejich vzájemnému prolí-

nání a ovlivňování. Takový přístup pomůže k získání nových poznatků o světě neusedlých, ale zároveň i k přiblížení se světu usedlých z poněkud neobvyklého konce.

Jaroslav Dibelka

Géza PÁLFFY –

Ferenc Gábor SOLTÉSZ – Csaba TÓTH

Coronatus Posonii... Bratislavské

korunovačné medaily a žetony

(1563–1830) / Coronatus Posonii...

A pozsonyi magyar uralkodókoronázások érnei (1563–1830)

Bratislava-Budapest, Slovenské národné múzeum – Magyar Nemzeti Múzeum
2014, 156 s., ISBN 978-80-8060-334-2.

Mezioborový přístup ke konkrétním tématům tvoří zejména v posledním desetiletí nedílnou součást moderně pojímaných výzkumů napříč vědními disciplínami, historii nevyjímaje. Využití rozličných metodologických konceptů a přesahy do dalších oblastí totiž často poskytují nové pohledy na studovanou problematiku. K tématům, jež vybízejí k interdisciplinární analýze, patří raně novověké korunovace. Zatím poslední příspěvek ke zmiňované problematice nabízí slovensko-maďarský katalog ze společné výstavy Slovenského národního múzea a Magyar Nemzeti Múzeum, která se konala na přelomu let 2014 a 2015 na Bratislavském hradě. Zaměřila se na prezentaci korunovačních medailí a žetonů uherských panovníků z období 1563–1830, kdy se hlavním korunovačním městem uherských králů a královen stal místo Stoličného Bělehradu, který obsadilo turecké vojsko, právě Prešpurk (Bratislava). Ve zmiňovaném časovém úseku se zde uskutečnilo 19 mimořádně nákladných festivit.

Samotnému katalogu korunovačních ražeb předchází dvě synteticky zaměřené studie z pera autorů publikace. Géza Pálffy se zabývá mocenskou a uměleckou reprezentací uherských panovníků v raném novověku prostřednictvím výše uvedených slavností. Na příkladu událostí předcházejících ceremonii arciknížete Maxmiliána II. z 8. září 1563 naznačuje, jak bylo pro Habsburky i samotné stavy velmi důležité navázat při první prešpurské korunovaci na středověkou tradici a zachovat kontinuitu starých korunovačních a s tím spojených státoprávních zvyklostí v novém prostředí. O konstitutivním významu tohoto požadavku v očích soudobých mocenských elit Království uherského i potomků Rudolfa I. také svědčí skutečnost, že korunovační ceremonie v Prešpurku probíhaly až do roku 1830 téměř beze změn, pouze s drobnými odchylkami.

Ačkoliv se může na první pohled zdát, že Habsburkové postupovali ve shodě se zájmy uherských zemských stavů, opak je pravdou. Každé korunovaci předcházela často bouřlivá jednání a mocenské konflikty mezi jednotlivými stavovskými skupinami i mezi představiteli stavovské obce a samotnými Habsburky, kteří se již od Ferdinanda I. usilovně snažili reorganizovat politický systém v Uhrách, zrušit 31. článek Zlaté buly Ondřeje II. z roku 1222 a uzákonit dědičné právo potomků Rudolfa I. na uherskou korunu na principu primogenitury. To se jim podařilo až roku 1687. Na druhou stranu je třeba zmínit, že se uherská šlechta musela vyrovnat s novými (cizími) zvyky, jež vyplývaly z existence království v rámci habsburského soustátí, a s účastí představitelů dalších zemí monarchie na korunovačních slavnostech. Studie Ference Gábora Soltéze a Csaby Tótha se věnuje panovnické reprezentaci